https://www.kvinnehistorie.no/artikler/gifte-kvinner-pa-freia-sjokoladefabrikk--i-strid-med-egen-fagforening/

Gifte kvinner på Freia sjokoladefabrikk – i strid med egen fagforening

I 1926 vedtok Chokolade og Sukkervarearbeidernes Forening at gifte kvinner skulle vike ved innskrenkninger i arbeidsstokken. I ryggen hadde de både LO og Arbeiderpartiet. Men på Freia møtte Chokolade og Sukkervarearbeidernes Forening motstand.

I 1926 vedtok Chokolade og Sukkervarearbeidernes Forening at gifte kvinner skulle vike ved innskrenkninger i arbeidsstokken., Foto: Teigens Fotoatelier, Eier: Norsk Teknisk Museum.

Da sjokoladefabrikken Cloetta ble nedlagt i 1933, og solgt til Norges Kooperative Landsforening, skulle arbeiderne fra Cloetta ha fortrinnsrett ved ansettelse i den nye NKL-bedriften. Ansiennitetsprinsippet skulle følges, og det var fagforeningens oppgave å sende lister over ansatte til den nye ledelsen. På disse listene er navnet til én kvinne strøket ut.

> **Med tynn blyantstrek står det «ut» og «Gift, mann i arbeide» bak navnet hennes. For henne og andre gifte kvinner spilte det ingen rolle hvor lenge de hadde jobbet på fabrikken, de måtte vike for andre arbeidere.**

Hun var 35 år gammel, og hadde vært ansatt i Cloetta i 12 år. Med tynn blyantstrek står det «ut» og «Gift, mann i arbeide» bak navnet hennes. For henne og andre gifte kvinner spilte det ingen rolle hvor lenge de hadde jobbet på fabrikken, de måtte vike for andre arbeidere.

Forhistorien

Kvinners arbeid i mellomkrigstida

Under arbeidsløshetskrisen i mellomkrigstida gikk Arbeiderpartiet og LO i en periode inn for å trekke gifte kvinner ut av lønnet arbeid for å skaffe plass til arbeidsledige menn og ugifte kvinner. Fagkongressen i LO slo i 1925 fast at én inntekt per familie burde være tilstrekkelig: «Fagkongressen pålegger de fagorganiserte, arbeidere og dets tillitsmenn, å motarbeide, at det i sådanne hjem hvor det ikke er nødvendig for familiens eksistens, at både mann og hustru tar fast arbeide.»

Det startet som lokale rasjoneringstiltak i perioder med høy arbeidsløshet. Allerede i 1914 hadde Typografenes Forening fattet vedtak om at gifte kvinner skulle vike plassen for andre som risikerte å bli ledige. Det var ikke noe nytt at kvinner, og da særlig gifte kvinner, hadde en svak posisjon i arbeidslivet. Det nye var at det var fagbevegelsens offisielle politikk å begrense gifte kvinners deltakelse i arbeidslivet.

Fagkongressen i LO hadde i 1925 slått fast at én inntekt per familie burde være tilstrekkelig. Formannen i Chokolade og Sukkervarearbeidernes Forening, Paul Norderud, begrunnet politikken overfor gifte kvinner slik i en artikkel i Næringsmiddelarbeideren i 1932:

Kvinnelige arbeidere sorterer konfekt på Freia sjokoladefabrikk. Bildet er fra 1962. Foto: Leif Ørnelund, Oslo Museum

«*Chokolade og Sukkervarearbeidernes Forening, med et overveldende flertall kvinnelige arbeidere, sier det seg selv at saken var meget aktuell... Skal vi la de unge gå ledige og la de som*

er forsørget ha arbeid, eller la våre gamle medlemmer (som er gifte) slutte å la yngre krefter komme til? Jeg vil med en gang si at da spørsmålet blev reist på vårt møte blev det enstemmig vedtatt at gifte kvinner med forsørger i arbeid skal vike plassen for arbeidsledig ungdom. Dette er også blitt praktisert.»

I krisetid måtte de gifte kvinnene vise solidaritet, det vil si vike plassen for en arbeidsløs mann eller en ugift kvinne.

Kjønnskonflikt på Freia

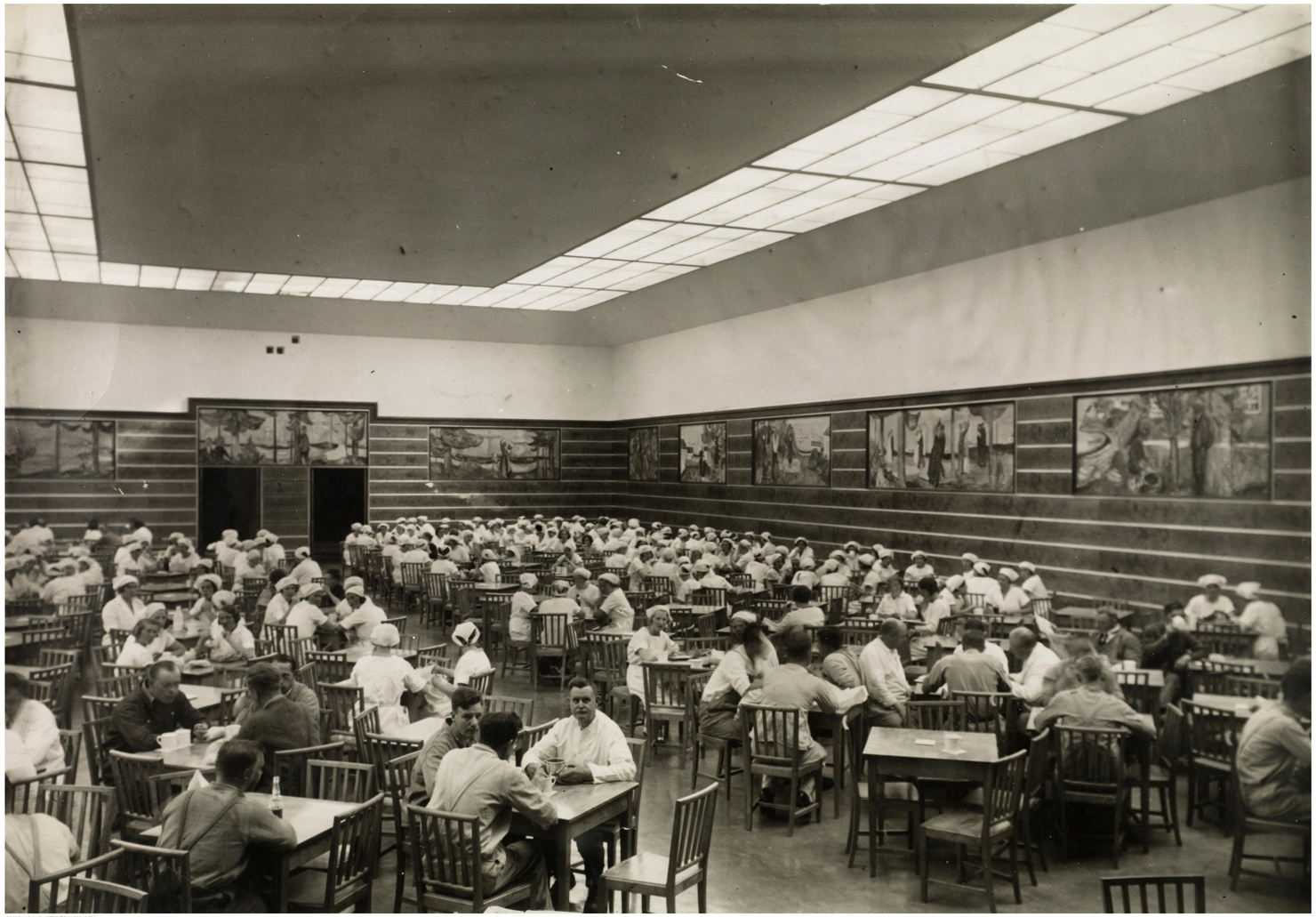
Men ikke alle kvinner ville vise en slik solidaritet. På sjokoladefabrikken Freia i Oslo vokste misnøyen blant enkelte kvinner. I 1936 nektet 18 av 46 gifte kvinner å gi fra seg arbeidet da bedriften skulle kutte 150 stillinger.

> “
> Klubbstyret ba kvinnene om å slutte i jobbene, og arbeiderne på Freia truet med arbeidsstans.

Det førte til full splid i Chokolade og Sukkervarearbeidernes forening. Klubbstyret ba kvinnene om å slutte i jobbene, og arbeiderne på Freia truet med arbeidsstans.

> “
> Freia nektet å si opp kvinnene, og kvinnene nektet å gå frivillig. De organiserte seg i stedet i protest mot vedtaket og gikk i allianse med LO-statistikeren Johanne Reutz, som var den fremste talspersonen for gifte kvinners rett til arbeid i LO.

Samtidig ble det ført forhandlinger med bedriften for å få sagt opp kvinnene, og diskutert hvorvidt de kunne ekskluderes fra fagforbundet. Men ingenting førte frem. Freia nektet å si opp kvinnene, og kvinnene nektet å gå frivillig. De organiserte seg i stedet i protest mot vedtaket og gikk i allianse med LO-statistikeren Johanne Reutz, som var den fremste talspersonen for gifte kvinners rett til arbeid i LO.

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. © Tronrud/ Arbeiderbladet

Chokolade og Sukkervarearbeidernes forening gikk inn for at gifte kvinner skulle gi fra seg jobben til arbeidsløse menn. Men på Freia sjokoladefabrikk nektet noen av de gifte kvinnene. I 1938 ble Freia-spørsmålet behandlet på Fagkongressen i LO. De gifte kvinnene på Freia beholdt sitt arbeid. Her fra spisesalen på Freia i 1938 eller 1939. Munch-malerier pryder veggene. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Kvinnene beholder jobben – men så kommer krigen ...

I 1938 ble Freia-spørsmålet behandlet på Fagkongressen i LO. Kongressen holdt muligheten til oppsigelse eller permisjon av gifte kvinner åpen, men bestemte at hvert tilfelle skulle behandles for seg. En kort stund var saken ute av verden. De gifte kvinnene på Freia beholdt sitt arbeid, og LO-kongressens vedtak sikret at de fikk være medlemmer i fagforbundet.

> “
>
> I 1940 kunne Norsk Nærings- og Nydelsesmiddelarbeiderforbund melde at de hadde «løst spørsmålet» på Freia. Gifte kvinner med menn i arbeid hadde sluttet i jobben mot en godtgjørelse på 350 kroner.

Men saken var ikke død. 9. april 1940 kom krigen til Norge og arbeidslivet var igjen under press. Både i LO og hos sjokoladearbeiderne ble det vedtatt at gifte kvinner igjen måtte vike for enslige fram til «normale» forhold igjen inntraff.

I 1940 kunne Norsk Nærings- og Nydelsesmiddelarbeiderforbund melde at de hadde «løst spørsmålet» på Freia. Gifte kvinner med menn i arbeid hadde sluttet i jobben mot en godtgjørelse på 350 kroner.

Se også

- Gifte kvinners rett til arbeid
- Fagforeninger for kvinner

FAGBEVEGELSEN ARBEIDSLIV

Av Marte Ericsson Ryste, 2005

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 24. oktober 2026, kl. 01.54 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.